

Къэралыгъом ищытхъу къалэжъыгъ

КӀэлэцӀыкӀухэм якъэухъумэн и Дунэе мафэ Урысыем и Президентэу Владимир Путиным орденэу «Родительская слава» зыфиӀорэр сабыибэ зилэ ны-тыхэм ащыщхэм Кремлым къащыритыгъ. Адыгэ РеспубликэмкӀэ Адыгэкъалэ щыщ Шэуджэнхэм яунагъо а тын лӀаплэр къыфагъэшъошагъ. Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Ӏофтхъабзэм хэлэжъагъ.

кӀэ лӀэпсэ шъхӀалэхэм ащыщхэр», — хигъэунэфыкӀыгъ Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ.

АдыгеимкӀэ Шэуджэнхэм яунагъо яплӀэнэрэу ащ фэдэ орден къыфагъэшъошагъ. 2009-рэ илъэсым къуаджэу Пщыжъ-хъаблэ щыщ Батмытхэм яунагъо, 2010-рэ илъэсым поселкэу Тульскэм щыщ Соловьевхэм яунагъо, 2012-рэ илъэсым къалэу Мыекъуапэ щыщ Панковхэм яунагъо ащ фэдэ тын къафагъэшъошэгъагъ. ПстӀаумкӀи Адыгеим сабыибэ зэрыс унэгъо мини 5,9-рэ щӀэпсэу, илъэс кӀэс ахэм япчъагъэ хэхъо.

Адыгеим и Лышъхъэ зэрэхигъэунэфыкӀыгъэмкӀэ, республикэми, Урысыеми анахь мылӀку шъхӀалэу ялэр цӀыфхэр ары. Республикэм ихэбзэ къулыкъухэм пшъэрӀы шъхӀалэу ялэр цӀыфхэм ящӀӀӀӀ-псӀӀӀ зыкӀегъэлэтыгъэныр ары. Джащ пае сабыибэ зэрысхэ унагъохэм, ныхэм, кӀэлэцӀыкӀухэм ӀэпыӀэгъу ягъэгъотыгъэным тегъэпсыхъэгъэ Ӏофтхъабзэхэу федеральнэ гупчэм къырихъыжъэхэрэм япхырыщын республикэм лӀэшэу анаӀэ цытырагъэты.

Адыгеим щыпсӀэрэ унагъом нэмыкӀэу мыгъэ ащ фэдэ орден афагъэшъошагъ Москва, Ставрополь краим, Калининград, Курган хэкӀухэм, Хакасием, Якутием, Мордовием ащыщ унагъохэми.

Адыгэ Республикэм
и Лышъхъэ
ипресс-къулыкъу

Урысые Федерацием и Президент мызэу, мытӀоу тапӀӀэ хигъэунэфыкӀыгъагъ унагъом ӀэпыӀэгъу егъэгъотыгъэным Урысыем ихэбзэ Ӏэшъхэтетхэм лӀэшэу анаӀэ зэрэтырагъэтырэр.

«Унагъор, обществэр ыпӀӀэ лъызыгъэкӀуатэхэрэр кӀэлэцӀыкӀухэм зэрафӀегумӀӀыхэрэр, ахэм яамалхэм икӀоу зыкӀы-зӀуарагъэхынэу зэрӀыпӀыхэр ары. Мы аужырэ илъэсхэм тыхэгъэгъу маӀӀӀӀ щашӀагъэр ныхэмрэ кӀэлэцӀыкӀухэмрэ ӀэпыӀэгъу ягъэгъотыгъэнымкӀэ.

Мы лӀэныкъомкӀэ гъэхъагъэхэр ашыгъэх. СабыитӀу ыкӀи ащ ехъу зыплӀэрэ унагъохэр нахъыбэ мэхъу зӀыт. КӀэлэцӀыкӀухэр зыплӀнэу зыштэгъэ унагъохэри ахэм ахэхъэх», — къыщӀуагъ Владимир Путиным зӀукӀэгъум ыкӀи кӀэзэрэуыгъоигъэхэм къафӀегъуагъ.

Къэралыгъо орденэу «Родительская слава» зыфиӀорэр тын лӀэпӀэ дэдэхэм зэу ащыщ. А орденыр АдыгеимкӀэ къызыфагъэшъошэгъэ Шэуджэн Аслъанрэ Фатимэрэ илъэс 22-рэ хъугъэу зӀегурыӀохэу зэдӀэпсӀэх,

сабыи 7 зӀдаплӀу, нӀбгыри 3-р студент. Шэуджэн Аслъан гъогурыкӀоныр щынэгъончъэнымкӀэ республикэ къулыкъум АдыгэкъалӀӀӀ иотдел къэралыгъо инспекторэу Ӏоф щешӀэ, ведомствэ тыныбэ къыфагъэшъошагъ. Ахэм зэу ащыщ Адыгэ Республикэм ирӀэзэныгъэ тхылъ. Шэуджэн Фатимэ апшъэрэ гъэсэныгъэ иӀ, кӀэлэегъӀджэ сэнэхъатэу ылэ къыригъэхъагъэр икӀэлэцӀыкӀухэм яплӀнкӀэ къышъхӀапэ.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Къумпыл Мурат Шэу-

джэнхэм яунагъо тыныр къы-зэрӀафӀагъэшъошагъэмкӀэ фӀегъушӀуагъ. Унэгъо кӀоцӀым илъ зӀфыщытыкӀэ дахэхэм Адыгеим уасэ зэрӀафӀашӀырэр, бын-унэгъо лужъухэр зэрӀащӀытэхэрэр ащ хигъэунэфыкӀыгъ.

«Унэгъо пытӀэхэм шъыпкӀэ-ныгъэр, гукӀэгъур, шульӀэгъур зыльӀэпсэ хабзэхэу Урысыем илъхэм ягъэпытэн ялахъышӀу хашӀыхъэ. Путин Владимир Владимир ыкъом зэрэхигъэунэфыкӀыгъэмкӀэ, ахэр ары тикъэралыгъо ипкӀэуу щытхэр, хэгъэгум хэхъоныгъэ ышыным-

Ильэс пIалъэ фыхахыгъ

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат къэралыгъо компаниеу «Урысые автомобиль гьогухэр» («Автодор») зыфилорэм иправление итхьаматэу Сергей Кельбах Москва щылыклагъ. Адыгэ Республикэм псэолъашынымкIэ, транспортымкIэ, ЖКХ-мкIэ, гьогу хьызмэтымкIэ иминистрэу Валерий Картамышевыр зэдэгущыIэгъухэм ахэлэжьагъ.

Адыгеим итранспорт инфраструктурэ зызэрэрагъэушъомбгъушт шыкIэм тегущыIагъэх. Гьогухэм яшынкIэ республикэм илофхэм язытет, инфраструктурэм зегъэушъомбгъугъэнымкIэ Iофтхьабзэу зэрэхъэхэрэм, республикэмкIэ мэхъанэшхо зилэ проектхэу федеральнэ гупчэр къаделэзэ агъэцкIэн алъэкIыщтхэм афэгъэхьыгъэу Къумпыл Мурат къафилотагъ.

«Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ къэралыгъо компаниеу «Автодоримрэ» зэдашыгъэ зэзэгъыныгъэм тетэу шьолъыр гьогу программэхэм ягъэцкIэнкIэ федеральнэ IэпыIэгъоу Адыгеим къыратырэр лъагъэкIотэщт», — къыIуагъ Сергей Кельбах.

Керчъ лъэмыджыр агъэфедэу зэраублагъэм, хэгъэгум и Къыблэ непэ туризмэм зызэрэщыушъомбгъурэм япхыгъэу трассэу М-4 «Дон» зыфилорэмкIэ Адыгеимрэ Краснодар краимрэ ащызеклорэ автомобиль транспортыр хэлшыкIэу нахьы-

бэ хьугъэ. Зигугъу къэтшыгъэ гьогур къэралыгъо компаниеу «Урысые автомобиль гьогухэр» зыфилорэр ары зыгъэлорышIэрэр. Километрэ 21,6-рэ зыкIыхъэгъэ а гьогум щыц Iахь Адыгейми пхырэкIы.

«Тэхъутэмыкъое, Теуцожь районхэм ягьогухэр ары нахьыбэу транспортыр зыщызеклорэр. Джащ пае гьогу зэхэкIыпIа-кIэхэм яшын АдыгеимкIэ мэхъанэшхо иI. ГьогурыкIоныр щынэгъончъэным, гьогухэм нахь макIэу транспортыр ащызеклоным ар афэлорышIэщт», — хигъэунэфыкIыгъ Къумпыл Мурат.

Къэралыгъо компаниеу ипащэ къызэриIуагъэмкIэ, транспорт инфраструктурэм хэгъэгум и Къыблэ зыщегъэушъомбгъугъэныр анахъэу мэхъанэ зэратырэ Iофыгъохэм ащыщ. Ащ фэдэ пшъэрылхэр зэрагъэцкIэрэм лъэшэу гъунэ лъафы. Къуаджэу Тыгъургъой дэжъ гьогу зэхэкIыпIэу шашырэми ар фэгъэхьыгъ. Мы псэуалъэм ишын илъэскIэ аухыпэнэу ра-

хьухъэ. Шьугу къэтэгъэкIыжы: федеральнэ гьогум иIахъэу Адыгеим пхырыкIырэр ары зыгъэпсэфыщтхэр нахьыбэрэмкIэ зэрыкIохэрэр. Къэлэ гъэпсыкIэ зилэ поселкэу Лъэустэнхьаблэ дэжъ гьогу зэхэкIыпIэу шашырэмкIэ къэралыгъо компаниеу «Автодорим» республикэм IэпыIэгъу къыритынэу къыгъэгугъагъ. Мы мазэм подрядчикым контракт дашыщт. 2019-рэ илъэсым ыкIэхэм адэжъ гьогу зэхэкIыпIэм ишын аухы-нэу рахъухъэ.

Къумпыл Мурат Тэхъутэмыкъое ыкIи Теуцожь районхэм амал зэриIэклэ нахь макIэу транспортыр ащызеклонымкIэ проект къахилхъагъ. Республикэм ипащэ Краснодар къэзыухъэрэ гьогу агъэпсынэу, Краснодар дэмыхъэхэу, поселкэу Инэм дэжъ Краснодаррэ Новороссийскэрэ зэзыпхырэ автомобиль гьогум щытэханхэу игъо къафилъэгъугъ. Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ишIошкIэ, а гьогур зашыкIэ транс-

портым изеклонкIэ шэпхъэ гъэнэфагъэхэр щылэ хъуштых, гьогурыкIоныр щынэгъончъэным ар фэлорышIэщт.

Къэралыгъо компаниеу «Урысые автомобиль гьогухэр» зыфилорэм иправление итхьаматэ, Адыгэ Республикэмрэ Краснодар краимрэ япашэхэр зых-

лэжъэщт зэлукIэгъоу мы мэфэ благъэхэм Краснодар щыкIоштым ащ фэдэ Iофыгъом щыхъплъэнхэу рахъухъагъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ипресс-къулыкъу Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Инвесторым IэпыIэгъу фэхъуштых

Сатыу-щэкъэхьыжъ фермэу пчэнхэр зыщалыгъыщтхэм ишын фытегъэпсыхъэгъэ инвестиционнэ проектым игъэцкIэн илофыгъо щытегущыIагъэх Адыгеим экономикэ политикэмкIэ и Координационнэ совет изэхэсыгъоу мы мафэхэм щылагъэм. Iофтхьабзэр зэрищагъ Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Къумпыл Мурат.

Республикэм экономикэ хэ-хьоныгъэмкIэ ыкIи сатыумкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Къуанэ Анзаур къызэриIуагъэмкIэ, илъэсым къыклоцI пшъэдэкIыжъу ыхьырэмкIэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зилэ обществэу «Мирный – Адыгея» зыфилорэм Мыекъопэ районым ипоселкэу Трехречнэм агропредприятие ин щигъэпсынэу егъэнафэ. Щэ къэзытыр пчэн 2000 ащ щалыгъыщт,

ахэм ашхыщт Iусыр къыдзэ-гъэкIыщт цехрэ щэр зыщыдагъэкIыщт завод цыкIурэ къыдыхъ-лътэгъэщтых. Псэуалъэм ишын инвестициеу халхъащтыр сомэ миллион 605,5-рэ мэхъу, IофшIэныр зыщыригъэхъэнэу агъэнафэрэр 2019-рэ илъэсым ишэкIогъу маз ары. Предприятием IофшIэпIэ чыпIэ 40 къыщызэлъахыщт.

Къумпыл Мурат гущылэр

зештэм, былымхъуным хэхьоныгъэхэр ышынхэмкIэ республикэм ихэбзэ къулыкъухэм пшъэрыл шъхалэхэу апашхъэ щытхэр агу къыгъэкIыжыгъ. АР-м и Лышхъэ зэрилытагъэмкIэ, мы проектым игъэцкIэн мэхъанэшхо иI, сыда Iомэ шьолъырым имэкъумэщ хьызмэт иструктурэ зэхъокIыныгъэхэр фэхъунхэм ар фэлорышIэщт. Инвесторым научнэ екIоплаклэр,

технологиякIэхэр зэригъэфедэ-щтхэми мэхъанэшхо зэриIэр республикэм ипащэ хигъэунэфыкIыгъ. Пчэныщэу къахьыжы-рэр нахьыбэ зашыкIэ, псауныгъэмкIэ зишлогъэшхо къэкIорэ продукцияр кIэлэцIыкIу гъэсэныгъэ учреждениехэм алэклагъэхъаным илофыгъо хэплъэщтых.

Координационнэ советым хэтхэм мы проектым осэшлү фашыгъ ыкIи «зы шъхъаныгъу-

пчэкIэ» заджэхэрэ шыкIэмкIэ ар лъагъэкIотэнэу зэдаштагъ. Ащ ишIуагъэкIэ республикэм игъэцкIэлэIо хэбзэ къулыкъухэр инвесторым IэпыIэгъу фэхъунхэ алъэкIыщт, ащ хэхъэ административнэ Iофыгъоу къэуцущтхэм язэшIохырнэ комплексу ашыщтыр энергэкиIуачIэхэм ащымыкIэнымрэ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ипресс-къулыкъу

ЩыIэныгъэм ыльапсэх

КIэлэцIыкIухэм якъэухъумэн и Дунэе мафэу мэкьюгум и 1-м хагъэунэфыкIыгъэр тиреспубликэ мэхъанэшхо зэри-тырэ мэфэкIхэм ащыщ. Тинеущырэ мафэ зэлытыгъэхэ сабийхэр чэфынхэм фэшI къэгъэлъэгъон зэфэшъхьафхэр Мыекъуапэ щызэхашхэ.

ЯмэфэкI мафэ гъэшIэгъонэу ыкIи шIуагъэ хэлъэу агъэклоным тегъэпсыхъэгъэ Iофтхьабзэхэр, зэнэкъокъухэр, джэгукIэхэр афагъэхъазырыгъэх. Ахэм янахьыбэр Мыекъопэ къэлэ паркым щырагъэкIокIы. Сыхъатыр 10-м къыщыублагъэу ны-тыхэм ясабийхэр мы чыпIэм къырашIалIэх, Iофтхьабзэхэм ахагъэлажъэх.

Нана Черченкэм ишъэожьые илъэс къэс къэлэ паркым къе-щэ, сабийхэм къафагъэхъазы-рыгъэхэ Iофтхьабзэхэм яплых. Ежъ Георгий цыкIум узщыджэ-гушхэ чыпIэхэу паркым къы-шашыгъэхэр ыгу рыхыгъэх, ахэм емызэщыжъэу къаще-чыхьэх.

— ТиунагъокIэ шъэожьые

закъу тилэр. Гүфэбэныгъэу тхэ-лпыр зэкIэ зыфэгъэзагъэр Георгий, — къытфелуатэ ным. — Мыгъэ еджапIэм клонэу щыт. Илъэсибл нахь ымыныбжьми, сурэт ышыныр икIас. Ащ фэгъэзэгъэ сэнауыгъэ зэрэхэ-лпыр къыхъэщы.

ЯшIэныгъэхэм зыщахагъэ-хьорэ гупчэу «Теремок» зыфилорэм клохэрэ сабийхэм къагъэхъазырыгъэ къэгъэлъэгъо-ным къэлэ паркым къыщызэрэу-гъоигъэхэр еплъынхэ амал ялагъ. Ащ хэлэжьэрэ Шэуджэн Эмилиерэ Алина Заринскаямрэ оред дахэ къышIалуагъ. Илъэси 6 зыныбжъ пшъэшъэжыехэм непэ зэрямэфэкIыр дэгъоу къагурэлэ ыкIи Iофтхьабзэм зыхэлэжъэхэрэ нэуж паркым

къышIаклухъан гүхэлхэр ялэх.

Зэшъхъэгъусэхэу Игорь ыкIи Виктория Мирошниченкэхэм сабийщ зэданы. ПсэупIэу Келермесскэм щэпсэх, мэфэкIым хагъэтынхэу кIэлэцIыкIухэр Мыекъопэ паркым къащагъэх. Елизаветэрэ Михаилрэ тхылы-пIэм хэшIыкIыгъэхэ тхьакIум-кIыхъэ цыкIухэр алэшхытIукIэ ашыгъэх, мэзитф зыныбжъ Даниил ахэр шлогъэшIэгъонэу къеплтыхъэх.

— КIэлэцIыкIухэм якъэухъ-мэн и Дунэе мафэ Мыекъуапэ зэрэщыхагъэунэфыкIырэм тплъынэу тыкэкIуагъ, — къытфелуатэ Викторие. — Сабийхэр дгъэджэгунхэ, дгъэчэфынхэ, зядгъэплыхъан гүхэл тил.

Къэлэ паркым мэфэкIыр зэ-

рифэшъуашэу щыкIуагъ. Мэфэ реным Iофтхьабзэ зэфэшъхьафхэр зэпымыоу къыщагъэлъэгъуагъэх. Оредхэр, къашъохэр,

зэнэкъокъухэр, мастер-классхэр, нэмыкIэхэри къышашыгъэх.

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнай.

Мэкьюмэщ хьызмэтыр

Агъэнэфэгъагъэм кыырагъэхьугъ

Адыгеим ичыгулэжхэм гъэтхасэхэм япхын аухыгъ. АР-м мэкью-мэщымкIэ и Министерствэ тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, пэшлорыгъэшъэу агъэнэфэгъэгъэ гектар 110795-м ехъоу халъхьагъ.

Мыгъэ гъэтхасэхэр пстэумкIэ 11282-рэ мэхъух, ау ар блэкIыгъэ ильэсым ялагъэм нахъ макI. Мы ильэсым Iуахыжынэу апхыгъэ бжыхъэсэ гектархэр нахыбэ зэрашыгъэхэр ары ащ лъапсэу фэхъугъэр. ГъэрэкIо гъэтхасэхэр гектар 123640-рэ зэрэхъуштыгъэр. Министерствэм кыызэрэщалауагъэмкIэ, мыгъэ ом изытэт иягъэ къэмыкIоу, чыгулэжхэм гъэтхэ IофшIэн пстэури игъом зэшIуахынхэ альэкIыгъ.

Анахыбэу халъхьагъэр тыгъэгъазэр ары, гектар 49019-рэ мэхъу. БлэкIыгъэ ильэсым 45869-рэ апхыгъагъ. Лэжыгъэ ашышт натрыфыр мыгъэ гектар 2000-м ехъукIэ нахъ макI, гектар 37816-рэ мэхъу. Соер мыгъэ хэпшыкIэу нахыбэу халъхьагъ. БлэкIыгъэ ильэсым гектар 6832-рэ хъуштыгъэмэ,

мыгъэ гектар 9024-рэ апхыгъ. Зэнтхъэу халъхьагъэр гектар 1334-рэ мэхъу. Гъэтхасэ хьэр ары мыгъэ лъэшэу зэрагъэхъугъэр. 2017-рэ ильэсым гектар 62-рэ нылэп апхыгъагъэр, мыгъэ 502-рэ мэхъу. Гъэтхасэ коц блэкIыгъэ ильэсым хамылъхьэгъагъэу, мы ильэсым гектар 460-рэ апхыгъ. Адыгеим ипынджлэжхэми мыгъэ пынджыр нахыбэ ашыгъ, гъэрэкIо гектар 4200-м тIэкIу ехъуштыгъ, мыгъэ 6604-рэ мэхъу. Горохми бэкIэ кыырагъэхъугъ, гектар 1829-рэ апхыгъ. 2017-рэ ильэсым 614-рэ нылэп зэрэхъуштыгъэр. Ахэм анэмыкIэу былымIус ашышт натрыф гектар 901-рэ, уц Iэзэгъоу 554-рэ, эфир дагъэ зыклафырэ къэгъагъэу гектар 453-рэ, ильэс пчыагъэм къэ-кIыжыхьэхэрэ 1150-рэ, зы ильэс

нахыбэрэ къэмыкIыхэрэр гектар 886-рэ хъухэу апхыгъэх, нашэ, хьырбыдз ыкIи къэбжые гектар 438-м ехъу халъхьагъ, хэтэрыкIхэр гектар 337-м ехъух.

Муниципальнэ образование-хэр зэбгъапшэхэмэ, ыпхынэу ыгъэнэфэгъагъэм къэзыгъэхъугъи кыыщызгъэклагъи ахэт. Анахыбэу зыгъэнэфэгъагъэр Джэ-джэ районыр ары, гектар 31428-рэ, ау хильхьагъэр гектар 30227-рэ. Нахыбэу тыгъэгъазэр ары шапхыгъэр, гектар 13384-рэ, лэжыгъэ чылапхъэ ашышт натрыфыр 10278-рэ, соер гектар 5256-рэ, уц Iэзэгъоу 450-рэ, зы ильэс нахыбэрэ къэмыкIхэрэ уцхэу гектари 185-рэ, былымIус ашышт натрыфэу — 136-рэ, нашэ, хьырбыдз ыкIи къэбжые гектар 11-м ехъу халъхьагъэх, хэтэрыкI зэфэшъхьафэу гектар

30-м ехъу агъэтысхьагъ. Мы районыр ары эфир дагъэ къэ-зытырэ къэгъэгъэ гектар 453-р хэзылъхьагъэр.

Гъэтхасэхэу агъэнэфэгъагъэм, ар гектар 8079-рэ, нахы процент 14-кIэ нахыбэу зыщыхалъхьагъэр ТэхъутэмыкIое районыр ары. Ащ ичыгулэжхэм афызэ-шIокIыгъэр гектар 9200-рэ, ау нахыбэр пындж, гектар 4167-рэ. Джащ фэдэу мыгъэ мы районим джэнч лъэпкъэу «нут» зыфалоу гектар 50, гууджэнчэу (чече-вица) 31-рэ ыкIи тритикале гектари 8 шапхыгъэх.

Теуцожь районим гъэтхасэ гектар 14037-у щыхалъхьан фэягъэм ычыпIэкIэ 14767-м цынагъэсыгъ. Ащ ичыгулэжхэм нахыбэу тыгъэгъазэр ары апхыгъэр, гектар 6397-рэ мэхъу. Красногвардейскэ районим

гектар 12905-рэ ыгъэнэфэгъагъ, ыпхыгъэр 13246-рэ. Мыекъопэ районри зипшъэрыл къэзыгъэхъугъэхэм ащыщ, гектар 7040-рэ гухэлъ илагъэмэ — 7189-м нигъэсыгъ.

Адыгеим икъэлэ шъхьалэ щагъэнэфэгъагъэм кыыщагъэ-клагъ, гектар 4862-м ычыпIэкIэ 4262-рэ щыхалъхьагъэр. Кош-хъэблэ районим гъэтхасэ гектар 17363-рэ ыгъэнэфэгъагъ, ащ фэдиз хильхьагъэри. Шэуджэн районим гектар 14629-у ыгъэнэфэгъагъэр проценти 100-у щагъэцэкIагъ. Адыгэкъалэ щыхалъхьанэу щагъэнэфэгъэгъэ гъэтхасэр пстэуми анахъ макI, гектар 452-рэ, проценти 100-уи гъэцэкIагъэ хъугъэ.

Джы чыгулэжхэр зыпылхэр кыыхэкIыгъэ лэжыгъэхэр къэ-ухъумэгъэнхэр, хъасэ пэпчъ ищыкIэгъэ IофшIэнхэр дызехъэгъэнхэр ары.

ХЪУТ Нэфсэт.

Хахъорэп, хэкIы нахъ

Адыгеим щыпсэхэу дунаим ехыжхэрэр нахъ макIэ хъуным фытегъэпсыхьэгъэ Iофтхьабзэхэм ягъэцэкIэн фэгъэзэгъэ комиссиеу зэхашагъэм тыгъуасэ зэхэсыгъо илагъ. Ащ тхьамэтагъор щызэрихьагъ АР-м псауныгъэм икъэхъумэнкIэ иминистрэу МэрэтыкIо Рустем. Мыщ фэдэ комиссиеу республикэм имуниципальнэ образованиехэм ащызэхашагъэхэм япашэхэри селектор шIыкIэм тетэу Iофтхьабзэм кыхэлэжъагъэх.

2018-рэ ильэсым пыкIыгъэ мэзи 4-м кыкIоцI республикэм нэбгырэ пчыагъэу кыхъухьагъэр ыкIи дунаим ехыжыгъэр зыфэдизым, дунаим ехыжхэрэм япчыагъэ нахъ макIэ хъуным фэгъэхьыгъэу зэшIуахыхэрэм, нэмыкIхэм зэхэсыгъом щатегушылагъэх. АР-м псауныгъэм икъэхъумэнкIэ иминистрэу игуадзэу Емтыль Оксанэ идоклад кыызэрэщыхигъэщыгъэмкIэ, мэзи 4-м кыкIоцI цыфэу республикэм кыхъуагъэм нахы нэбгырэ 460-кIэ нахыбэу дунаим ехыжыгъэр. Уз зэфэшъхьафхэм апкъ кыкIэу нэбгырэ 1885-мэ ядунай ахъожыгъ. Арэу щытми, 2017-рэ ильэсым иапэрэ мэзиплI егъэпшагъэмэ, ар нэбгыри 158-кIэ нахъ макI. Кыхъухьагъэр нэбгырэ 1425-рэ мэхъу.

БлэкIыгъэ ильэсым ащ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, нэбгырэ 70-кIэ ар нахъ макI.

Нэужым министрэм игуадзэу узэу е нэмыкIхэм апкъ кыкIэу анахыбэу дунаим ехыжынхэр кыызхэкIыхэрэм къатегушылагъ. Пкъышъолым лъыр кыыщекIокIыным фэгъэзэгъэ органхэм, жыкыэащIэхэм, нэгъу-кIэтIыйхэм къяу-зыхэрэр, зэпахырэ уз зэфэшъхьафхэр, адэбз узыр, жъэгъэузыр, гъогухэм хъугъэ-шIагъэхэу атэхъухьэхэрэр, псыхэм зэрафэмысакыхэрэр ары нахыбэу ащ кыыхигъэщыгъэхэр. ГухэкIми, адэбз узым ыпкъ кыкIыкIэ дунаим ехыжырэу ипчыагъэ проценти 7-м ехъукIэ нахыбэу хъугъэ. Гу-лпытфэ узхэм апэрэ чыпIэр

аубыты, адэбз узыр ахэм ауж къэкIы. Ильэсэу тызхэтым пыкIыгъэ мэзи 4-м кыкIоцI нэбгырэ мини 100-м щыщэу нэбгырэ 227-рэ дунаим ехыжыгъ. Мы узыр игъом кыыхгъэщыгъэным фэшI диспансеризацием нахыбэу аналэ зэрэ-тырагъэтырэр, специалистхэм псэупIэхэр къакIухъэхэзэ цыфхэм япсауныгъэ изытэт зэрауплэекIурэр къэгъушылагъэм кыыхигъэщыгъ.

Гъогухэм хъугъэ-шIагъэхэу атэхъухьэхэрэм апкъ кыкIэу дунаир зыхъожыхэрэм япчыагъи, блэкIыгъэ 2017-рэ ильэсым ащ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, нэбгыри 8-кIэ нахыбэу хъугъэ. Мы пчыагъэр нахъ макIэ хъуным фэшI Iэпылэгъу псынIкIэм иавтопарк агъэкIэжыи, авто-

мобильхэр ящыкIэгъэ оборудованиемкIэ зэтырагъэпсыхьэх.

Джащ фэдэу ильэсэу тызхэтым пыкIыгъэ мэзи 4-м кыкIоцI нэбгыри 6 псым ытхьэлагъ. БлэкIыгъэ ильэсым ащ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, ар фэдитIукIэ нахыбэ. Гъэмэфэ уахътэр кыызэрэсыгъэр, кIэлэеджакIохэм каникулхэр зэрэрагъэжъагъэхэр, псыхэм зызэращагъэпскырэм ипчыагъэ джыри нахыбэу зэрэхъуштыр кыдалытэхэзэ, профилактическэ Iофтхьабзэхэм нахыбэу аналэ атырагъэтынэу МэрэтыкIо Рустем муниципальнэ образованиехэм якомиссиехэм япашэхэм афигъэпытагъ.

КIэлэцIыкIу къэхъугъагъэхэу дунаим ехыжыхэрэм япчыагъэ нахъ макIэ хъугъэ. Аныбжэ ильэсым нэмысыгъэу мэзи 4-м кыкIоцI нэбгыри 9 дунаим ехыжыгъ. 2017-рэ ильэсым ащ фэдэ иуахътэ а пчыагъэр нэбгырэ 11 хъуштыгъэ. ЗэкIэ дунаим ехыжыгъэхэм япроценти 9,3-р ары ыныбжэ зэрэхэкIотагъэм ыпкъ кыкIэу дунаир зыхъожыгъэр.

ХЪУТ Нэфсэт.

Зэдыряеу щыт мылькумкIэ фитыныгъэм итхын

2017-рэ ильэсым щылэ мазэм и 1-м нэс машинэхэр зыщагъэуцухэрэ чыпIэхэр псэолъэ шъхьафхэу альытэщтыгъэхэп, зэхэубытагъэу зэдыряеу зэрэщытымкIэ фитыныгъэу ялэр ары нылэп атхыштыгъэр. Ахэр пщэнхэри кын хъуштыгъэ, сыда пIомэ адрэ зилахъ хэлъхэми яеплыкIэ кыдэплъытэн фаеу щытыгъ.

Джы цыфхэр зычIэсхэ унэхэм, бизнес-гупчэхэм, нэмыкI псэуалъэхэм ахэтхэ машинэ уцупIэхэр амыгъэкощырэ мылькум халъытэх. Федеральнэ Законэу N 218-р зытетэу «Амыгъэкощырэ мылькур къэралыгъо регистратиие шыгъэным ехылылагъ» зыфилоу 2015-рэ ильэсым бэдзэогъум и 13-м кыдэкIыгъэм ар кыдэплъытэ. 2017-рэ ильэсым щылэ мазэм и 1-м а хэбзэгъэуцугъэм кIуачIэ илэ хъугъэ.

Зэдыряеу щыт мылькум зилахъ хэлъ пэпчъ илахъ зыфэдизыр ежъ-ежырэу кыгъэнэфэн ылъэкIышт имашинэ зыдигъэуцурэ чыпIэм иинагъэ елытыгъэу. Амыгъэкощырэ мылькур иунаеу зэрэщытыр къэзыгъэшъыпкъэ-жырэ фитыныгъэр аригъэтхыным пае машинэ уцупIэу зэды-

ряем зилахъ хэлъхэм язэлукIэ щаштэрэ унашъом тетэу ар мээекIо.

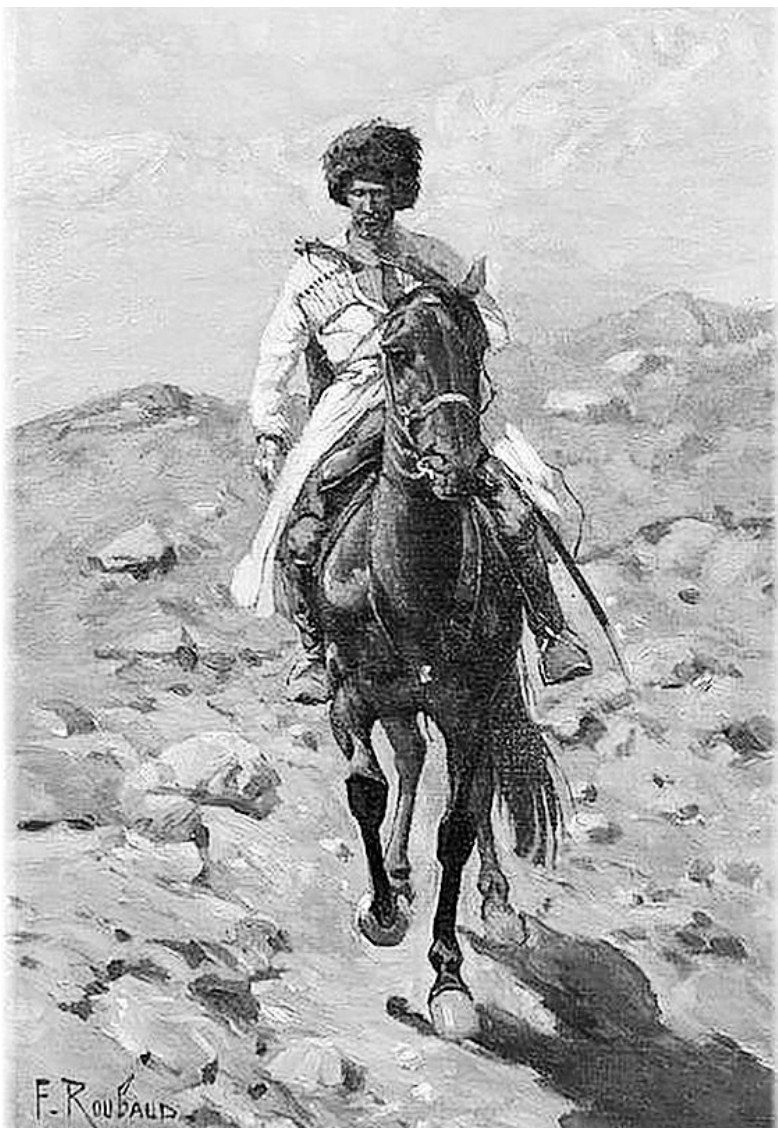
УцупIэм игъунапкъэхэр унэм, псэуалъэм япроектнэ документацекIэ къагъэнафэх. Урысыем экономикэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ иунашъоу «Машинэ гъэуцупIэхэм анахъ чыпIэ инэу ыкIи анахъ цыкIоу арагъэубытын альэкIыштыр» зыфилоу 2016-рэ ильэсым тыгъэгъазэм и 7-м кыдэкIыгъэм кыызэрэщигъэнафэрэмкIэ, анахъ иныр — метри 6,2 x 3,6-рэ, анахъ цыкIур — метри 5,3 x 2,5-рэ.

2017-рэ ильэсым щылэ мазэм и 1-м ехъулэу шапхъэу щылэхэм адиштэу фитыныгъэр регистрацие языгъэшлыгъэхэм икIэрыкIэу ар арагъэтхыжыныр ищыкIагъэп.

Лыгъэ

Лыгъэ зыхэлъ цыфым «лыгъэ схэлъ» кыуи-лоштэп. Ар зыфэдэр, лы шыпкээуи щытмэ ишыккэ-гъапсыккэхэмккэ, идунэететыккэккэ хэти кышлэн ыльэккын, хэти кыгурылон. Ущылэмэ, цыфмэ уахэтмэ, маккэ тешлагъэми, бэ тешлагъэми лыгъэшлэнлэ чыплэ уиуцон. А чыплэм ифагъэр кызыэриклэжышъу. Е лыгъэ хэлъэу зеклон, зиушъхаккыжынэп, е кърэбгъагъэу кы-хэфагъэр зы бжыгъэ-мыхъурэу ищылэныгъэ едзыгъэу кърэнэн. Етлани, зы чыплэм лыгъэ шы-зэрихъэээ иккышкышъу-гъэр, адрэ нэмыккэ хэлэ-балыккэ лоф горэм шыхэпчэккыжыныр кыдыхэт. Ау щылэх сыд фэдэрэ лофи ашъхъэ лэтыгъэу, шъхъафитэу лыгъэшлэнлэу зэрыфагъэм кыккыжыхэрэри. Зэрэхъурэмккэ, лоф гъэнэфагъэ горэхэмккэ зыгъэллышъу, лыгъэ кыхафэу, лы фэдэу псэушъу, зеклон ыльэккэу, ау ыпшъэ дэмыфэшъуштхэмккэ е ежырккэ зиягъэ лъэшыщэу кы-зэккышъуштхэмккэ кърэбгъа-гъэ-къумалыгъэр кыхафэу, мыщ фэдэуи, нэмыккэ фэдэуи зыфэллоштм фэдэ цыф лъэккэ шъхъафи щыл.

Сыд фэдэрэ лофи щымы-щынэу, кызыэрэхъэгъэщыгъэу, зышъхъэ лэтыгъэу, шъхъафитэу лыгъэшлэнлэу кыккыжышъурэ бэ хъун ыльэккыштэп, ау ащ фэдэхэр арых щысэтхыплэхэр. Ащ фэдэхэр яшэн-хабзэу кызы-фахыжыгъэм епцыхъхэрэп, кыныгъоу нэужым алэгъужы-щтыр зыфэдизыр къагурэлэми, кыгъэуцухэрэп, етлани ар мы-зэу ыккы мытлоу аушэтыгъэхэми. Лъэккэу зыщыщым ынапэ кыушъуымэнэм фэшл еж кър-мэныпхъэ зафэзышлэхэрэп, гъаплэ ыгъэллэштхэми, апсэ атыштми кызыэккымыккыхэрэп щылэныгъэм кыддыхэтхы, ахэм талоккэ, тэлъэгъух е ягугъу кытфашы. Мы сатырмэ яджэрэ пэлчъ ащ фэдэ цыфхэу ышлэ-хэрэр ыгу кыгъэккыжынынхэ ыльэккышт. Адэ лыгъэ зыхэ-ллым еж мылкъоу лэккылым

кышкыккэуи хъушт, иунагъуи зэтыригъэзын, исабийхэри гунэккэу пчэдыжырэ унэм ригъэккыхэуи чыплэ ифэшт. Ау ащ ыпсэ кыабзэ, ар ипыймэ атекуагъ, ащ идунэететыккэ хъопсагъо. Ау литературэм нэмыккэ щысэхэр кытфыхыхэуи мэхъу. Иунагъо исхэр, иса-бийхэр гъаплэ ымыгъэлэнхэм фэшл шъхъаклор зышхыжыхэрэр мымаккэу кытегъэлъэгъух, ахэм ашлыгъэ лъэккэу пхэнджыри ащккэ афагъэгъужыу, умышлымэ мыхъунэу щытыгъэ лъэккэу лэ алытэжыызэ. Бэ, лъэныккыуабэу зэтефыгъ лыгъэ шэныр. Ау на-хыбэрэмккэ лыгъэ зыхэлъхэ цыфхэм зэккэми зы шэн гъэ-нэфагъэ ял — ахэр адрэхэм къахэщых яшъыпкыагъэккэ, япсэемыблэжыныгъэккэ ыккы ягуккэбзагъэккэ.

Шыпккэ, гунахышлагъэ зи-мылэ дунаим зи тетэп, ар бэрэ кыккылотыккыжыныр зыккэсэхэр ефэндхэр ары, джащ фэд, хэ-мыукууи щылэп, ау ахэр зэккэ лоф цыккы-шъоккых нылэп. Ащ фэдэ цыфым епэсыгъэр нэмыккэ щылэныгъ, нэмыккэ щылэккэ-псэ-уккэ, нэмыккэ лъэапл. Идунэи ухэхашъунэп ащ уфэмэйдэмэ, уримыгупшысэгъумэ. Литера-турэм бэрэ тащыллоклэ лыгъэр кызыщыралотыккырэ чыплэхэм. Гуцылэм пае, Кларэщэ Тембот ироманэу «Шыу закъу» зы-филорэм игерой шъхъалэу За-лыккэ Ерстэм иныбджэгъу нахыккэ лыгъэр еж кызыэрэ-гурылорэр мырэуцтэу фелуатэ: «Лыгъэр лъэныккыуабэу зэхэхъэ. Лыхъужыгъэ закъори лыгъэккэ амыштэу мэхъу. Зэонымккы бэлэхъэу, псэемыблэжыу зау, лыхъужыгъэккэ ыпэ уимыгъэ-клонэу, ау нэмыккыккэ аккыл шлагъуи къомыльэу, шэни имы-лэу, щылаккэми фэмышлыгъэу лы пхъэшэжы бгъаккэхэр бэрэ къахэккы лыхъужы зыфалорэмэ. Ащ фэдэм «Лыхъужымыи, лы хъурэп ар» — зыфалоным фэдэ губгъэныр палъхажы. Зэрэху-рэмккэ, лыгъэр зэон заккыом епхыгъэп. Тэ тиабдзахэккэ лыгъэ зыхэлъэу лы дэгъуккэ

алытэрэр кыослонышъ, адккэ о еплъ лыгъэ зыфалорэм.

Лъэжэнымккы лэшлагъэхэм-ккы кыулаеу, лэпэлэсэу, кыу-хъау тхъаусхэ хэмылэу иунагъо зэккылыккылоу зэрихъэу, зэо шынагъо кызышкыккэ, илэшэ ыштэмэ апэу бгъэккэ пым пэлууцорэмэ ашыщэу — джащ фэд анахъ лы кызыэрэклэу лы дэгъуккэ таджэккэ щалытэрэр.

Итлани ащ шъхъэдэккылоу мэхъух лы дэгъухэр: шыпкыа-гъэ аккылыу, гуцылэ хъаулые амылоу, ягуцылэ купккэ хэлъэу, зэулыккэ хъумэ ялушыгъэккэ цыф-хэр агъэдалоу, цыфхэри уп-члэжыгъуккэ кърэнэсэу. Ащ фэдэхэри зэогъу шынагъом армэу хъухэрэп. Ахэри лы дэгъух.

Мэхъух етлани лы дэгъухэр: игуцылэ изеккыаккы фэсаккы-жыу, ищыфыгъэ напэ кыушъу-мэу, джэнэ кыпцлэ бгынтлэу — яунагъуи зыщаримыгъэлъ-гъоу, ренэу зэккыупккыагъэу, яунагъо исхэмккы ебгэ хъазырэу,

ныплэ-ккыдыплэ зифэхэрэм, илыгъэ кызыккыуишъу, лыгъэ пытагъэрэ лушыгъэрэккэ купыр кыдышкыжыу, илыгъэ ащ кы-щынафэу.

Кло, ахэм анахъ налоу лы дэгъу гъэнэфагъэхэри чылэмэ адэсэу мэхъу. Ялушыгъ, ялыгъэ пытагъ, яшъыпкыагъэ зэфэгъэккэ цыфмэ нало ахэхъушъагъэу, чылэ лофхэри игуцылэккэ зэри-гъэккылоу, тхъаымаккыагъорэ зэо хэлэ-балыккэ кызышкыжырэми, ло хэмылэу цыфхэр юж иу-цухэу, пащэ афэхъоу.

Ащ фэдэу, ащ фэдэ лыгъэ зыфалорэм шыккыабэу илэр кэ-лпытэгъуай. Лыгъэ зыщызепхъа-щтым лоф цыккылу лоф ини илэп, зауи мамыр шылаккы зэхэдэ илэп — тыди лыгъэр ишыккыагъ. Лы-хъужыгъыи, блэнагъыи, гулытыи, зэхэшлыккыи, гушъэбагъыи, гупы-тагъы — зэккэ дэгъоу цыфым хэлъыр лыгъэм фэгъэзагъ.

Кларэщэ Тембот игерой шъхъалэ кыылохэрэр, ар еж тхаккыом игупшысэхэр арэу се-

Щэлагъэм мэхъанэшхо ил, ар лыгъэм изы лэхъэу, лэхъышхоу щытэу сэ сшъхъэккэ сэлъытэ. Зэо жъалыммэ ялэхъан лы-гъэшхо зыхэлъ цыфхэр кърэнафэх, ахэр къахэщых япсэемыблэжыныгъэккэ, шлу-лэгъоу хэгъэгум, лъэккыым, унагъом афырлэмккэ, пым езаох, ебэных, лъэккыи амали ялэр зэккэ фагъазэ. Ау а заккыор арэп ялыгъэ зыфэгъэхыгъэр, щэлагъэр ащ игъусэгъу нахыбэрэмккэ.

нэхъой зыфаригъэшлэу, ау тхъа-мыккыгъо-кыныгъо-хэмрэ гуккэ губгъэнхэмрэ унагъом исхэм агу циухъумэу, еж запэлудзэу, чылэм щыщэу тхъаымаккыагъо зылылэсрэмэ апэу лэпылэгъуккэ анэсэу, лъэлуккэ кынысрэмэ илэмккэ пыушъэфыккэ фимышлэу, гуцылэ бащи ымылоу, лыгъэ зэккыолэ зэккыоушъэфэгъэу. Ащ фэдэ лыгъэ зэккыоушъэфэгъэм, щынэплэ-ккыдыплэм зифэрэм, ошлэ-дэмышлэу, цыфхэр зэрэ-мыгугъагъэу, лыхъужыны-гъэшхо кыхафэ хабзэ. Ари зы лыгъэ шыккы.

Ади нахъ зэккыоушъэфэгъэу нэпэмккэ лыгъэ шыккэ гори мэхъу: зэрэфэхъоу, зэрилэккэу лажъэу, «лэжъэккэ тхъаыккы» зыфалорэм фэдэу, зыккы къахэ-мыщэу псэузэ, куп ахэтэу кы-

плыи, ахэм уаккызыпккырыккы-ккэ, лыгъэ шыккылэхэр пчъагъэу зэтефыгъэх: заом зыккыщызгъэ-лэгъохэрэр, щылэныгъэм шып-кыагъэ щызезыхъэхэрэр, уна-гъомккы ллаккыоу зыщыщымккы гугъэплэ лы есэу, гуккыдыгъор зыфэдэр зымышлэрэ лэжъаккыоу, пэрытыгъэ зилэу, цыфхэр зе-зыщэн, зыгъэдэлон зылэ-ккыхэрэр. Ахэр зэзыпхыжырэр, игъо кърэсэмэ, лыгъэшлэнлэ чыплэм ифэхэмэ, апсэ зэрэ-мыблэжышъуштхэр, лыгъэу зэмккэ къахэщэу, зэмккэ ахэушъэфэ-гъэр кызыэрэзыккыуахыжышъу-ары. Кларэщэ Тембот кърэлотэккэ шыккылэм тетэу лыгъэм игугъу мыщ дэжым кыыщешы, ау романым иапэрэ нэклубгъохэм къащегъэжыагъэу аужыхэрэм анэсэу Залыккэ Ерстэм лыгъэ-

шлэнлэ чыплэхэм арегъэуцэ ыккы щытхъу пылэу кърэщыжыи. Сабыеу гъэры ашлыгъэу хы-лушъом рахыжыагъэр кыаты-рехыжыи, нэужым джэгум хэтэу, сэххоккэ зыщызэнэккыоушъэрэм «...уфаемэ тпсэ зэпитэгъалъхъ» кызыщыралом, псэр джэгуалъэ зэримышлэрэр иджэгупыгъэми, кърэщтагъэр кыыригъэккэу кыылу-лухъэрэм ыккыуачлэ зынэсрэр ригъэлъэгъу-гъу, еж ычлэгъ хъу-гъэмэ кыуыккыпэщтыгъэми кърэ-пыйрэм, ащ зытеккыом ыпсэ илэхыгъэл, кыыгъэнэжыгъ. Ащ кыккылэлыккыагъэх мэзым щаккылынэу ращэжыгъэу лыжыым иккыгъэнэжыи, Суандэ иккыгъотыжыи япхыгъэ псэемыблэ лофхэр, нэмыккэ щысабэхэу Ерстэм илыгъэ кърэзыушыхъа-тыхэрэр.

Тисабыхэр ащ фэдэ тхыль-хэмккэ тэгъасэх, нартмэ яккы-бархэмккэ, адыгэ пшысэхэу шэн-хабзэхэр кызыхэщыхэрэм-ккэ, апэраллэу лыгъэр ары ахэм кърэбэккыгъэр. Ахэм яшло-гъэшхо кызыэрэккыорэм щэч хэлэп, «улыба сэлэ, угъэу, пшъашэхэр кыбдэхъащыхыи», «лыгъэ зыхэгъэлъ» зыфэллошт-хэу, илэс заулэ нахъ зымы-ныбжыу зэхэшлыккыи зилэ хъунэу езыгъэжыгъэу кърэдыем къащегъэжыагъэу лэтахъохэм анэсыжыу зэрыушъыйхэрэм пыл шлагъэр нахъ мэккыжып.

Борис Полевоим итхыльэу «Повесть о настоящем человеке» зыфилорэм хэт герой шъхъа-лэу, летчикэу Алексей Маресье-вым исамолет нэмыцмэ кы-зыраутэхым юж ыльаккыохэр

ЗЫХЭЛЪХЭР

гъэм фэгъэхьыгъэу гупшысэхэр къезгъэуатэхэ сшюигъоу сызепчым, сызэрэщыгъыгъэри къыгъэшпыкъэжьыгъ, ежъ-ежы-рэу адыгэ тхылъыбэмэ зэряджагъэр, ау анахыбгъэу клиджы-кыжыыхэзэ ыгу хэтисхьагъэхэр КIэрэщэ Тембот иехэр арэу зэрэщытыр, ащ игерой шъхьалэмэ ицIыкIугъом къыщегъэжъагъэу щысэ атырихызэ зэрэпсэурэр къысылуагъ. Хысэ зи дагъо имылэу къызэрэсщыхъугъэм пае зи шэн дэй къыхамыфэхэнэу пIоныри тэрэзэп, ащ фэдэ цIыф дунаим тетэп, тэри тызэрэхэтэу. Ау адрэ тшIэрэмэ ялытыгъэмэ, къахэщы. Мары Абыдэ Хысэ лIыгъэм къырилIуалIэрэр: «ЛIыгъэр зэтефыгъ, ар ныбжыым елытыгъэу зызэблихъуэ макло, уныбжыкIэ хъумэ, пIыыр-стырыгъэм зыдебгъэхьыкIымы лIыгъэкIэ олытэ. Хъулыфыгъэм иакъылрэ ыкIуачIэрэ зэфэдэу зыщызэдакIорэр илъэс шъэныкъом иты зыхъукIэ арэу адыгэмэ алытэщыгъэ. А уахътэм узидуцIэ къыбгурылIон фае щэлагъэм нахь лIыгъэ зэрэщымылэр. Щэлагъэ зилэм лIыгъэшхо хэлъэу пIытэмэ тэрэз. ЛIыгъэм рыгушылэщтым щэхурэ Iоф имылэм фэдэу къыбготыгъэм нахь, ар зыфэдэр ымышIэу пшIошылэщыгъэм лIыгъэшIапIэм зиуцIэ нахь лIыгъэ къыхафэуи

къыхэкIы. ЕтIани лIыгъэмрэ гукIэгъумрэ лъэшэу зэпхыгъэх. Сэ сишIошIкIэ, гукIэгъу зыхамылым лIыгъэ къыхафэн ылъэ-кIыштэп. Гушылэм пае, анахь лъэшэу зигугъу ашIыхэрэ адыгэлIыхэу КъоджэбэрдкIыкIо Мыхьамэт, Айдэмыркъан зыфэпIоштхэр ижырэ адыгэ оредыжхэм ядэлухэ зыхъукIэ анэпсхэр къехыщыгъэх. Джащ фэдиз иинагъэу цIыфмэ якъин зэхашыкIэу, агу ягъоу зэрэщытыр ары лIыгъэ зэрэханэу зыкIэхъугъэри, зыкIэгъулагъэхэри. Непэрэ лъэханыр пшIэмэ, зыщысэ къэсхьын. Абхъазым лIыхъужыныгъэ щызэрихъэзэ щыфэхыгъэ Хъуадэ Адамэ си-ныбджэгъу дэдэу щытыгъ. Ау ар зэрэхэклодагъэр арэп сы-кызытегушылэщтыр. А уахътэр джыри чыжыагъэ, заор Абхъазым къырашылIэщтми зыми ышIагъэп. Рэхьатэу, мамырэу абхъазхэри тэри тыпсэуштыгъэ. Хъэблэшхъэм тет джэгум тызэгъусэу тызыдахъэм, кIалэ горэ ешъогае хъугъэу, утэшъуагъэу, Iэягъэхэр ылохэу, рэхьатэу щытмэ язэонэу ажэхыхъуэ тлъэгъугъэ. Ащ Адамэ екIуалIи рилуагъ: «О кIалэр, зыгорэм е емыхъэ, уемыоу улэсэжыныу сыпхалпэрэп. Джыдэдэм сьд къыосIуагъэкIи къыпхэхьащтэп. Адэ некIоба, моу мы цагум

тыдэгъэкIи, сэ къысау. ЕтIанэ угуи Iэсэжыын. НекIо, ушымыт, тыдэгъэкIи, къысау, хъяр зилэхэри бырсырым хэтыдзэнхэп». Ар зэхэзыхыгъэ кIалэу пчыхъэ реным афэмыгъэлэсэщыгъэм ылон ымышIэжъэу къэкыгъэ ыкIи ащ лIыпытэу ышъхъэ щигъэзыежыгъ. ЯтIонэрэ мафэм, зэшъуагъэри кIэкIыжи иакъыл къызэкIожыым, ар Адамэ дэжъ кIуагъэ, къыфигъэгъунэу елъэ-лугъ, къуаджэм хъайнапэ зы-зэрэщишIыжыгъэм фэшI зызэ-риухыжырэу къырилIуагъ. Сэ джа зекIуакIэу Хъуадэ Адам а чIыплэм къыщигъэлъэгъуагъэр лIыгъэкIэ фэсэлъэгъу.

Ежъ Абыдэ Хысэ джыри еджапIэм чIэсызэ пшъэшъэ-жыеу псым ытхалэрэр къы-хихыжыгъагъ. Ар зэхъум ятэ игъусагъ, арыти, тIэкIу темылэ-мыхъэщыгъэми, пшъашъэу псы чIэгъым чIилъашъорэр къыгъэ-нэжышъуным, икIуалаиныгъэ къыхыным, зэмкIэ ятэ ыпашъ-хъэкIэ гукIэгъурэ лIыгъэрэ зэрэхэлъыр къыгъэлъагъо шIои-гуагъ, зызэригъэлIырэри къы-дигъэшпыкъэжьыныу фэгъэти, игухэлъ къыдэхъугъ. Пшъашъэу псым къыхихыжыгъэм жыыр къыщэжыгъэ, лIыгъэ хэлъэу Хыси а чIыплэу зэрыфагъэм къыкIыжыгъ.

Мыхъэм афэдэ щысэу къэ-пхыын плъэкIыштыр гъунэнчъ. Литературэми, щылэныгъэми къахэхыгъэ щысэхэу лIыгъэр къызылотыкIырэмэ афэгъэхьыгъэ къэбархэр джыри къэзгъэхъа-зырынхэ гухэлъ сиI. Ащ ыуж шъхьаф-шъхьафэу гукIэгъум, щэлагъэм, напэм икIэуухъумэн, нэмыкIхэу цIыфым ишэнхэр, изэхэлъыкIэ, зыфэдэ шъыпкэр къэзыгъэлъагъохэрэм афэгъэ-хыгъэхэр къэстхыштых. Арышъ, шъори, тигъэзетеджэхэр, сит-хыгъэхэм шъуакъыхафэн шъульэкIышт зигугъу къэсшыгъэ шэнхэм афэгъэхьыгъэ щысэхэм-кIэ шъукъыздэгъуащэмэ. Ахэр къытIэхъухьэхэрэми тэри ти-щыкIагъэх.

ДЭРБЭ Тимур.

лIыгъэ къыхафэгъ, гъэу зыщау-тыхъэгъэ чIыплэм исыгъэп, тхъаусыхагъэп, зыгорэ ыпэ къыкIэу къыделэфэ ежагъэп, фэшIэщтыр ышIагъ. Щысэ фэ-хъун шIэныгъэ ыкIи гушъхъэ-лэжыгъэ тIэкIу дыкIыгъоу ныбжыкIэ дэдэу илэ хъуга-гъэш ары къин чIыплэм зефэм зэрэпсэугъэр къызхэкIыгъэр, изыщыгъэр. Ащ фэдэ щысэу къэпхыын плъэкIыштыр бэ.

Щэлагъэм мэхъанэшхо иI, ар лIыгъэм изы Iахъэу, Iахышхоу щытэу сэ сшъхъэкIэ сэлъытэ. Зэо жъалыммэ ялъэхъан лIы-гъэшхо зыхэлъ цIыфхэр къэ-нафэх, ахэр къахэщых япсэе-мыблэжыныгъэкIэ, шIульэгъоу хэгъэгум, лъэпкъым, унагъом афырIэлэмкIэ, пным езаох, ебэ-ных, лъэкIи амали яIэр зэкIэ фагъазэ. Ау а закъор арэп ялIыгъэ зыфэгъэхьыгъэр, щэла-гъэр ащ игъусэгъу нахыбэрэм-кIэ.

Советскэ Союзым и ЛIыхъу-жъэу Нэхэе Даутэ фэгъэхьыгъэу Шъхъэлэхъо Абу итхыгъэу «ЛIы-хъужыым игъашIэ лъэкIуатэ... ыухырэп» зыфилорэм къыщы-релотыкIы лIыгъэ зыхэлъым щэлэгъэшхо зэрилэр: «...ылъэкIо джабгъу лъашъхъэ зэхэкъута-гъэу, ыбгъу пстэхэмкIи фаши-стхэр къекIуашъэщыгъэхэми, автоматымкIэ яозэ, лIыхъужыым иаужырэ щэхэр ригъэкIышты-гъэх, ежъ гранатыр къызфигъэ-нагъэу. Батальоным идзэкIолIхэм якомандир залъэгъум, жыы-хъарзэм фэдэу илIыгъэх, къэ-зыгъэуцужыынхэ кIуачIэ щы-мылэу пыир аулъэгъугъ. Улагъэр уIэгъэ къызэрыкIуагъэп. Лъашъ-хъэр псынIкIэу пымыхмэ мыхъу-нэу щытыгъ, лIызэлIыхъэр къэ-жъэгъагъ. Госпиталыр кошыгъэ, ащ улъэкIофэ уахътэу тешIэщтыр бащэ. Пхъэх щэхъу Iэмэ-псымэ щылэп, ищыкIэгъэщт Iэзэгъу уцхэри ялэхэп. Узыр зыгъэлэсэн

уц хамылъхъэу, шъофым итхэу пхъэкIэ Даутэ ылъашъхъэ пахи, госпиталым ращэжъагъ. Ау зы-тещыныхъагъэхэр хъугъэу къы-чIэкIыгъ: лIызэлIыхъэр дэклоягъ, ыко нэс паупкIын фаеу хъу-гъэ...»

Адыгэ Республикэм куль-турэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу Абыдэ Хысэрэ сэррэ кIэлэцIы-кIу-къэшъокIо купэу «Нэфым» тыригъусэу Тыркуем зы мазэ имыкIурэ тызэдыщылагъ. Тэщ фэдэу зыныбжъ лIы ныбжыым иуцуагъэу нэбгырэ заул нылэп тызэрэхъуштыгъэр. Ащ къыхэкIэу шъхъадж ишэн-хабзэ, изекIокIэ-шIыкIэхэр зыфэдэхэр псыхъо къаргъом ычIэ мыжъо жъгъэй-хэр къызэрэщыхъэхэрэм фэдэу тинэрылъэгъугъэх. «Нишъэ маплъэ, тхъакIу-мишъэ мэдало» зэралоу, уфай-уфэмыеми, гъогууа-нэ узэдытэхъагъэ хъумэ узыфайи, узыфэмые гори зэхэпхэу къыхэкIы, ищы-кIагъи, имыщыкIагъи олъэ-гъу, Мыхъун горэхэри зекIо гъогум къыщыхэкIых, ау Абыдэ Хысэ зи дагъо имылахэм фэдэу, Iоф горэм хэлэжъэщтмэ, гу-щылэщтмэ, ишъыпкъэмэ е сэмэркъэу ышIыштытмэ, шхэщтмэ, зыгъэпсэфыштытмэ – зэкIэмэ шэн гъэти-лъыгъэкIэ, цIыфыгъэкIэ, Къэзэнэ Джэбагъэ «делэм сэ сышIокIы, Iушыр ежъ къысшIокIы» зэрилIога-гъэу, рэхьатэу, зэкIэми хэкIыплэу къызэрафигъо-тырэр сшIогъэшIэгъонэу бэрэ сылпылIагъ. КIэрэ-щэ Тембот адыгэ кIалэхэу лIыгъэ зыхэлъхэр итхыгъэ-хэм къазэрэщитыхэрэм афэдэкъабзэу Хысэ зекIо-щтыгъэ, зэрэтекIыштыгъэ закъор я 21-рэ лIэшIэгъум зэрэхэтыгъэр ары. ЛIы-

Тикъэгъэлыгъонхэр

Адыгеир «Интер-музей-2018-м» хэлажъэ

Къокыплэм щыпсэхэрэ лъапкхэм яискусствэхэмклэ Къэралыгъо музейеу Мыекъуапэ дэтыр «Интер-музей-2018-рэ» зыфилорэм хэлажъэ. Жьоныгуаклэм и 31-м кыщыублагъэу мэкьюгум и 3-м нэс я XX-рэ Дунэе фестивалыр Москва щылощт.

«Музеир ыкIи обществэр». Арэущтэу Iофтхьабзэхэм ащыщ еджагъэх. Гъэхьагъэу ялэр кы- зэрагъэлыгъорэм имызакъоу, зым зыр кIырэлпы, культу- рэм хэгъозагъэхэм ялофшлэклэ амалхэр зэрагъэшлэнхэм пы- лых.

«Сэтэнае идышъэ Iудан» зыфилорэ къэгъэлыгъонэу Мос- ква щыкIорэр гъэшлэгъонэу гъэпсыгъэ. Лъапкъ искуствэм щызэльашлэрэ Сетэ Сафьет музейеу Iоф щешлэ. Ащ «Iэ- пэласэм иеджапI» ылоу зэхича-

гъэр лъапкъ творчествэм ехы- лагъ. Дышъэидэным, адыгэхэм ялъапкъ искуствэ зыфэзыгъа- сэхэ зышIоигъохэм С. Сетэр Iэпылэгъу афэхъу.

Адыгэхэм якIэлэцIыкIу джэ- гукIэхэм яхыплэгъэ къэгъэ- лъэгъонхэр гъэкIэрэклагъэх. 1991-рэ илъэсым Адыгеим исурэтышIэу М. Тыгъужьым кыдигъэкIыгъэ тхылъым адыгэ джэгулкIэхэр кыщылуатэх. Гра- фикэм пыщэгъэ сурэтышIым лъапкъ искуствэр нахьышIоу цIыфхэм алыгъэIэсыным фэшI

кIэлэегъаджэу Наталья Мар- тыненкэр Iофым зэхэщакIо фэхъугъ.

Москва щыкIохэрэ Iофтхьа- бзэхэм ахэлэжьэрэ Дарья Пиль- гуевам телефонкIэ кытфилота- гъ Адыгэ Республикэм иис- куствэ нэбгырабэ кызырэрэ- кIэупчIэрэр. Сетэ Сафьет куп- кIым лъыIэсызэ адыгэхэм ятарихъ щегъэгъуазэх. ХэдыкIы- ным зыфэзыгъасэхэ зышIои- гъохэр музейеу къэкIуагъэхэм къахэкIыгъэх. Нарт къэбархэм япхыгъэу Сэтэнае иобраз кы-

гъэлыгъозэ, адыгэ тхыпхъэхэм ягъэпсыкIэ, ягъэфедэн къатегу- щылэ. Тхыпхъэхэм унагъор зы- щыпсэхурэ унэр кызырагъэ- дахэрэр ашIогъэшIэгъон, нэ- бгырабэмэ ащ зыфагъасэ ашIо- игъу.

— Адыгэ Республикэр дунаим нахьышIоу щашIэным фэшI къэ- гъэлыгъоным мэхъэнэ ин етэ- ты, — кытылуагъ Къокыплэм щыпсэхэрэ лъапкхэм яиску- ствэхэмклэ Къэралыгъо музейеу Мыекъуапэ дэтым ипачэу Кушъу Нэфсэт.

Искусствэмрэ щыIэныгъэмрэ

Республикэр зыгъэпытагъэхэм ащыщ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние и Къэралыгъо симфоническэ оркестрэ ия 25-рэ ильэс IофшIэгъу ыухыгъ. Жьоныгуаклэм и 31-м концертэу кытыгъэм классикэм хэхьагъэхэ произведенихэр, адыгэ композиторхэм аусыгъэхэр щылугъэх.

Зэхыхэр зезыщэгъэ музы- коведэу Хьакъуй Заремэ изэ- фэхьысыжъхэм къащыхигъэ- щыгъ симфоническэ оркестрэм изэхэщэн Iоф псынклэу зэрэ- щымытыгъэр.

Адыгеир Краснодар краим кызыхэкIыжъым, къэралыгъо гъэпсыкIэ иIэу республикэ хъу- гъэ. Экономикэр къэлэтыгъэным Адыгеим иIэшъхэтетхэр пы- лыгъэх, ащ дакIоу культурэм, спортым афэгъэхьыгъэхэ Iофхэр агъэцакIэщтыгъэх. Республикэм культурэмклэ иапэрэ министрэу Хьанэхъу Адамэ кIэщакIо фэ- хъуи, симфоническэ оркестрэр зэхэщагъ. Адыгеим иапэрэ Президентэу Джарымэ Аслъан а уахътэм ишIогъэшхо кыгъэ- кIуагъ.

Симфоническэ оркестрэм ищыкIэгъэщтхэ музыкальнэ Iэ- мэ-псымэхэр, кадрэхэр къа- гъотыгъэх, егъэжъапIэм лъэпсэ- шIоу фашIыгъэр щыIэныгъэм щыпытагъ. Дунаим щыцIэрыIо- хэ композиторхэм аусыгъэхэ произведенихэр оркестрэм кыригъалохэзэ, республикэм щыпсэхурэ лъапкхэр искуствэм нахъ пэблагъэ хъугъэх.

Симфоническэ оркестрэм иконцертхэм Къэбэртэе-Бэлъ- къарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Адыгеим якомполиторхэм аусы- гъэхэр ащэлух.

Юбилей пчыхъэзэхыхэм Иоганнес Брамс исимфониеу N 1-р щыжъынчыгъ. Лъэшэу тигопагъ Къэбэртэе-Бэлъкъа- рым инароднэ артистэу, ком- политорэу, пианистэу Къэбар- дэкъо Мурат пчыхъэзэхыхэм зэрэхэлэжьагъэр. Ащ ыусыгъэ-

хэу дунаим щашIэхэрэ произ- веденихэр симфоническэ ор- кестрэм кыригъэлуагъэх.

Фортепианэм оркестрэр игъу- сэу лъапкъ мэкъамэхэр пчыхъэ- зэхыхэм щызэхэтхыгъэх. «Ки- ноаппаратыр зылыгъ цIыфыр» зыфилорэ фильмэм щыIурэ музыкэр М. Къэбардэкъом ыусыгъ. Ащ ипычыгъохэр, нэ- мыкIхэри пчыхъэзэхыхэм щы- лугъэх.

Симфоническэ оркестрэм хэтхэу, Адыгеим изаслуженнэ артистхэу Ольга Мамикъян, Александр Усыниным, артистхэу Сергей Пособиловым, СтIашъу Мэдинэ, дирижерэу СтIашъу Къэплъан, нэмыкIхэм гушыIэгъу тафэхъугъ.

— Оркестрэм Iоф щысшIэ- ныр сшIогъэшIэгъон, — кыты- луагъ флейтэмклэ оредышъо- хэр къезыгъэлорэ Сергей По-

собиловым. — Лъапкъ зэфэ- шъхьафхэм ямэкъамэ зэбгъэ- шIэныр, цIыфхэм алыбгъэлэ- сыныр IофшIэн дэгъукIэ тэлытэ. Мафэ къэс кIэм тылэхъу, музыкэм ишъэфхэм гукIэ тэдэ- гушыIэ.

Адыгэ Республикэм культу- рэмклэ иминистрэ иапэрэ гуа- дзэу Ольга Гавшинар пчыхъэ-

зэхыхэм щылагъ, музыкантхэм, искуствэм пыщагъэхэм гушы- Iэгъу афэхъугъ.

Симфоническэ оркестрэм ихудожественнэ пащэу, дири- жер шъхьалэу, Адыгеим изаслу- женнэ артистэу Аркадий Хус- нияровым кытфилотагъ музы- кантхэм ялэпэлэсэныгъэ зэрэ- хагъахьорэр.

Хорым тегъэгъушIо

Искусствэхэмклэ Адыгэ рес- публикэ колледжэу У. Тхьабы- сымэм ыцIэ зыхьырэм исту- дентхэу хорым хэтхэм пчыхъэ- зэхыхэр къагъэдэхагъ. Адыге- им культурэмклэ изаслуженнэ IофшIэу Анна Гребень япа- щэу студентхэм хорым оредхэр кыщылауагъэх. Ащ фэдэ сэнау- щыгъэ зыхэлъ ныбжьыкIэхэм уагъэгъушхо.

Симфоническэ оркестрэр ильэс 25-рэ зэрэхъугъэм фэшI Къэбардэкъо Мурат артистхэм, Аркадий Хуснияровым афэгъу- шуагъ. Лъапкхэм къакIугъэ гъогур искуствэм ыбзэкIэ кы- зэралуатэрэм уасэ фишыгъ.

Симфоническэ оркестрэм иIофшIэн лыгъэкIотэнэу, тапэкли тигъэгъушIонэу фэтэлэ.

Сурэтхэр пчыхъэзэхыхэм кыщытетхыгъэх.

НэкIубгъор

зыгъэхьазырыгъэр

ЕМТИЛЬ Нурбий.

Цыфыр ыкIи дунэегурылуакIэр

Гу хьалэлалым иусэхэр

Щхыпэ кызымыкIуи, гупшысэгъу чыплэ (е такыкыпэ) имыфэрэ цыф гори щылэп. Ау ащ кыкIырэп зэкIэ усаклохэу, гупшысаклохэу кьэхьугэхэу. Шьэм зысакъо кыхэкIымэ е зы лэшлэгъум зы усэкIо ялые кыхэкIымэ – екъу.

Ауми, щылэх цыфхэр шлоигъом емыбгуклохэу, ащ зыкIэрамышэкIлэу, амал горэ ялахэмэ, гур зыкIэхьопсырэр фашлэу, кьэлэмымрэ тхьапэмрэ аштэхэмэ, язэхашлэхэр тхьапэм рагьэкIухэу. Мыхэм гуцылэр агьэтэмамэ, джа тхэн мыпсын-кIэмкIэ загъазэзэ, апэкIэкIыгьэр зэралъэкIлэу кьалуатэ. Джырэ лъэхъаным анахь узыгъэгъушорэмэ ащыщ хэти имурад ехьыжыагъэ кIэхъан ыкIи зэшлуи-хын амал зэригъотырэр, шхьафит гуцылэ кышлын фитыныгъэ зэрилэр. Тхылъыр, еджэрэр мафэ кьэс нахь макIэ мэхьуми, етIупщыгъэу хэти кыдыгъэкIы хьугъэ. Кьин зэзыгъэлъэгъурэ пэпчъ ылэдакъэ кычIэкIырэм уасэ илэнэу Тхьэм ешI – лыеп. Щэч хэмылъэу узыгъэгъушорэр адыгабзэкIэ тхыгъэхэ тхылъыкIэхэр арых. Сыда пIомэ адыгабзэр щыл, Iоф ешIэ, хэхьо.

Сапалхьэ илъ усэ тхылъыкIэ уцышъо дахэр зытхыгъэр Теуцожь районимкIэ кьуаджэу Хьалъэкъуае кышыхьугъэу, щыпсэгъэу, зыцIэ шIукIэ цыфхэм кьахэнагъэу Лыхьэсэ Аскэр Хьалидэ ыкIор ары. ИкIоджэгъухэм ыкIи дэгъоу зышлэ-щыгъэхэм кызыэралорэмкIэ, Аскэр щылэныгъэр, Iофшлэныр, цыфхэр ыкIи адыгэ гуцылэр лъэшэу икIэсагъэх. Ыгу кыырипорэм ымыгъэгупсэфэу, охьтэ зэгъокI зэригъотэу тхэщыгъэ. Щытхьум паеп, идунэепплъыкIэ ыкIи идунэегурылуакIэ зэрилъэкIлэу тхэнымкIэ ыгъэунафыщтыгъ. 2010-рэ илъэсым Аскэр иусэ тхылъэу «Сигугъэ лъапI» зыфилоэр кыыхиутыгъагъ. Джи авторыр зыщы-

Лыхьэсэ Аскэр иусэхэр зыдэт тхылъэу «Сигугъэ лъапI» зыфилоу ятIонэрэу, хэгъэхьуагъэхэр илэу кытырадзэжыгъэр зэлъашIэрэ шIэныгъэлэжь-филологэу, литературовед-критикэу Мамый Руслъан игушылапэу «Сыстызэ сэтхэ» зыфилоу ежэ Аскэр иусэхэм ащыщ ыцIэкIэ зэджагъэм кызылэуехы.

Лыхьэсэ Аскэр мэлылфэгъум и 16-м, 1938-рэ илъэсым Хьалъэкъуае имэкъумэщышIэ унагъо кыхьухьагъ. Исабыигъо-кIэлэцIыкIугъо Хэгъэгъу зэошхом тефагъ ыкIи ащ ышунтхьагъ. Ятэу Хьалидэ заом зыхэкIуадэм, кьэнэгъэ сабий быныр — кIэлищымрэ шыпхьуитIумрэ ным ыплужыгъэх. Илэгъумэ афэдэу Аскэр Хьалъэкъо илъэсибл еджапIэр, етIанэ ПчыхьалыкIоуе гурыт еджапIэр кыухыгъэх. КIэлэгъэ-джэ дэгъухэр илагъэх — Советскэ Союзым и Лыхьужьэу Нэхэе Даутэ, Шьхьап-цIэжыкIо Дзэгъаштэ, Гьыщ Айдымыр афэдэхэу. Ахэм шIэныгъэу, плуныгъэу рагъэгъотыгъэм, илэгъубэм афэдэу, Аскэр цыфы ашыгъ, Ным игукIэгъу-шульэгъу мыухыжъ щымыгъупшэу ащ сыдигъуи готыгъ.

мылэжэ уж, Лыхьэсэ Аскэр ыкIоу Мэдинэ мы дэдэр, хэгъахьохэр илэхэу ятIонэрэу кыдыгъэкIыжыгъ, «Полиграф-Юг» зыфилоэрэм, Мыекъуапэ, ПчыгъэмкIэ 500 хьоу кышчытырадзагъ. Тхылъым тыкытегушылэным ыпалоу ар зытхыгъэу, иавторэу Лыхьэсэ Аскэр ищылэныгъэ, илофшлэклагъэр кIэкIлэу тыгу кьэдгъэкIыжыны.

Лыхьэсэ Аскэр мэлылфэгъум и 16-м, 1938-рэ илъэсым Хьалъэкъуае имэкъумэщышIэ унагъо кыхьухьагъ. Исабыигъо-кIэлэцIыкIугъо Хэгъэгъу зэошхом тефагъ ыкIи ащ ышунтхьагъ. Ятэу Хьалидэ заом зыхэкIуадэм, кьэнэгъэ сабий быныр — кIэлищымрэ шыпхьуитIумрэ ным ыплужыгъэх. Илэгъумэ афэдэу Аскэр Хьалъэкъо илъэсибл еджапIэр, етIанэ ПчыхьалыкIоуе гурыт еджапIэр кыухыгъэх. КIэлэгъэ-джэ дэгъухэр илагъэх — Советскэ Союзым и Лыхьужьэу Нэхэе Даутэ, Шьхьап-цIэжыкIо Дзэгъаштэ, Гьыщ Айдымыр афэдэхэу. Ахэм шIэныгъэу, плуныгъэу рагъэгъотыгъэм, илэгъубэм афэдэу, Аскэр цыфы ашыгъ, Ным игукIэгъу-шульэгъу мыухыжъ щымыгъупшэу ащ сыдигъуи готыгъ. Джары итхэн кызыхэкIыгъэри, щылэныгъэмкIэ теубытэгъэ-рзэныгъэу ыгъотыгъэм гуцылэр — усэр джэуап фишлымэ шлоигъуагъ. Арышъ, мы тхылъым дэт усэ пэпчъ Лыхьэсэ Аскэр ыгульэчIэ макъэу пльытэныр тэрзэу сепллы, ежэ игушылэ зафэ кылон зэрэфэлъэкIыгъэри лыгъэм щыщ.

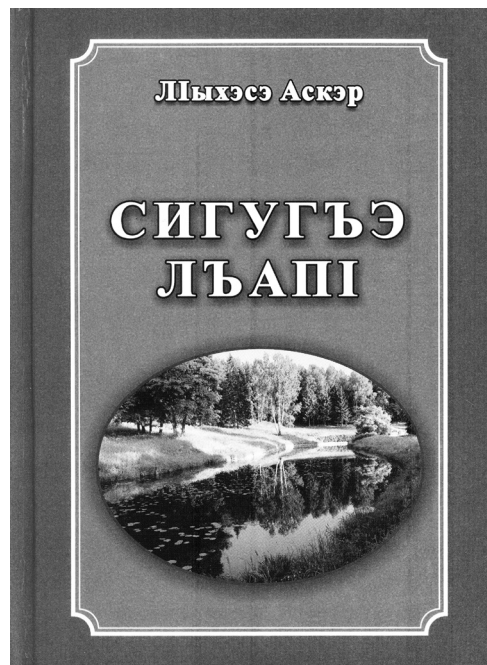
Псауныгъэшхо имылагъэми, узым зылэкIыригъэубытэу, иеджэни, илофшлэни зылэкIитIупщыгъэхэп. Кьоджэ клубым ипашэу, якъуаджэ зыхэтыгъэ колхозышхоу «Путь Ильича» зыфилоэрэм ибухгалтерэу, ар совхоз зашIыжым кадрэхэмкIэ отдeлым ипашэу щытыгъ. Iоф ышлэ-зэ Пшызэ мэкъумэщ институтыри кыухыжыгъ. Теуцожь райисполкомым мэкъу-мэщымкIэ игъэлорышлэпIэ, етIанэ, районыр тIоу загощым, Адыгэкъалэрэ

Теуцожь районымрэ яревизорыгъ. Пенсиом оклофэ IофшлэнымкIэ гуетыныгъэшхо илагъ. ЗэтIысыжыми общественнэ Iофхэм чанэу ахэлажэщтыгъ. Амал илахэмэ, Iэпылэгъу фэныкыуагъэм делэныр ишэныгъ. Ащ даклоу ыгукIэ ренэу зылыгъ тхэнымкIи гъэзагъэу Iоф ышлэщтыгъ. Зэрэфэамалэу, иныбжыкIэгъум кышхэгъэжыагъэу, кьоджэ щылакIэм, шэн-хабзэхэм якъызтэгъэнэнкIэ статьяхэр ытхыщтыгъэх, ахэр хэку гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» (нэужым «Адыгэ макъэм») кьащыхиутыщтыгъэх.

Аузэ тхэкIэ хабзэр нахь кыилэкIэхьагъ, ыгу кышхэкIокIырэ упчIабэм джэуап аритэу, усэхэр ытхыхэ мэхьу. Ахэр кьешлэкIыгъэ щылэныгъэм, чIыопсым, лъэпкыым ышхьэ кырыкIуагъэм, шэн-хабзэхэм, гъэпсыкIэ-шIыкIэхэм афэгъэхьыгъэх.

Лыхьэсэ Аскэр иусэхэр зыдэт тхылъэу «Сигугъэ лъапI» зыфилоу ятIонэрэу, хэгъэхьуагъэхэр илэу кытырадзэжыгъэр зэлъашIэрэ шIэныгъэлэжь-филологэу, литературовед-критикэу Мамый Руслъан игушылапэу «Сыстызэ сэтхэ» зыфилоу ежэ Аскэр иусэхэм ащыщ ыцIэкIэ зэджагъэм кызылэуехы. ПчыхьалыкIоуе гурыт еджапIэм ия 8-рэ класс исхэу, 1952-рэ илъэсым кышчы-ублагъэу Аскэррэ ежэ Руслъанрэ зэрэзэрэшлагъэхэр, шьзогъу-ныбджэгъу зэрэзэфэхьыгъэхэр, а илъэсхэр зыфэдагъэхэр зэлъашIэхэрэ, цIэ лъапIэхэр зилэхэ Нэхэе Даут, Шьхьап-цIэжыкIо Дзэгъаштэ, Гьыщ Айдымыр зэрэрагъэ-джагъэхэр, шIэныгъэм зэрэхацагъэхэр, 1955-рэ илъэсым еджапIэр кьаухи, шьхьаадж игъогупэ зэрэтехьагъэр кышхэло. Аскэр иусэ тхылъ цыкIу зэкIэ игъашIэ щыпэкIэкIыгъэр — кьини, гушлуагъуи, нэмыкIи кызырэчиуагъэр Руслъан кIигъэтхьызэ, тхылъым дэт уси 100 Iэпэ-цыпэм анахь кьахэщырэ усэхэу «Гушылап», «Сыстызэ сэтхэ», «Фэмыгъад зыфэмыдэм ным ишульэгъу», «Ныгурэ чIыгурэ», «Сехьопсэщт сыщэлэфэ», «Дышъэ ихьышъ», «Шьукъе-благъ, си Адыгей!», «Сыфэхьохьу адыгабзэм», «Адыгабзэр синьдэльфыбз» зыфилохэрэ усэхэм, хэгъэгъум фэгъэхьыгъэхэм Мамыйр игъэкIотыгъэу, IупкIэу кьатегушылагъ. БлэкIыгъэм пэчIынатIэу, непэрэ мафэри Лыхьэсэ Аскэр инэплэгъу зэритыгъэм Руслъан игугъу кышхыгъ. Ахэм гупшысэу ахэлъыр кыкIэ-мылэтыкIыжыми, шьхьэу ялахэмкIэ, авторыр зыгъэгъумэкIырэри, зэмызэгъырэри кьапшIэу зэрэщытыр кылуагъ. «Гьунджэ назэм тырагъапллэ», «Зите-тыгъом тыкыдашъ», «Зэдедгаштэу тызэкъотмэ», нэмыкIхэри. Тхылъым Лыхьэсэ Аскэр иусэу, икIэлэгъэ-джэ гуимыкIыжъ фэгъэхьыгъэ «Опсэу, Дзэгъашт» зыфилоэрэми чыплэ зэрэчиубытыгъэм ежэ Руслъан лъэшэу зэригъэрэ-загъэр кIигъэтхьыгъ. «Гупшысэ зэфэхьысыжыгъэхэм, гупшысэ ямышыкIэ куухэм ренэу зэлъалыгъыгъэ Лыхьэсэ Аскэр иусэ пстэуи талыилэсынэу хьугъэп, ау мы тхылъыр дгъашлоу тыгужьуакIэ дэлыщт», — етхы филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу Мамый Руслъан.

Лыхьэсэ Аскэр Хьалидэ ыкIор кызыхьугъэр илъэс 80 мэлылфэгъум и 16-м хьугъэ. Ащ фэгъэхьыгъэ зэхэхэ Хьалъэкъоуе гурыт еджапIэу N 4-м щы-зэхашагъагъ. Ащ Адыгэкъалэ ипашэу Лыхьэсэ Махьмудэ, Адыгэкъалэ идепутатхэм я Совет итхьаматэу ТIэшъ Аскэр, ПчыхьалыкIоуе гурыт еджапIэм Аскэр щыдеджагъэу, иныбджэгъуэгъэу, шIэныгъэлэжьышхоу Мамый Руслъан, Адыгэ Республикэм илъэпкъ тхаклоу,

Джырэ лъэхъаным анахь узыгъэгъушорэмэ ащыщ хэти имурад ехьыжыагъэ кIэхъан ыкIи зэшлуи-хын амал зэригъотырэр, шьхьафит гуцылэ кышлын фитыныгъэ зэрилэр. Тхылъыр, еджэрэр мафэ кьэс нахь макIэ мэхьуми, етIупщыгъэу хэти кыдыгъэкIы хьугъэ. Кьин зэзыгъэлъэгъурэ пэпчъ ылэдакъэ кычIэкIы-рэм уасэ илэнэу Тхьэм ешI – лыеп. Щэч хэмылъэу узыгъэгъушорэр адыгабзэкIэ тхыгъэхэ тхылъыкIэхэр арых. Сыда пIомэ адыгабзэр щыл, Iоф ешIэ, хэхьо.

Урысыем культурэмкIэ изаслуженнэ Iофшлэу, Къэралыгъо премиехэм ялауреатэу Цуекъо Юныс, композиторэу КIыргэ Юрэ, ежэ Лыхьэсэм Iоф дэзышлагъэхэр, икIоджэгъухэр, илахьылхэр, кьоджэдэсхэр, кIэлэгъаджэхэр, еджа-клохэр хэлэжыагъэх. МэфэкI зэхэхэм Аскэр иусэ тхыгъэу «Сигугъэ лъапI» зыфилоу ятIонэрэу мы илъэсым кыты-радзэжыгъэм игъэкIотыгъэу щытегу-щылагъэх. Ахэр — усэхэр зэкIэ ежэ Лыхьэсэ Аскэр игукъэбзагъэ, ицIыфыгъэ, инэхьой, ишыпкъэ кыпкырыкIэхэу, адыгэбзэ дахэкIэ кьэлэуагъэхэу алъыта-гъэх, лIым лъэуж дахэ лъэпкыым кы-зэрэфигъэнагъэр кIагъэтхьыгъ.

Лыхьэсэ Аскэр иусэу «Шу усэлъэгъу, О, си Хэгъэгъу!» зыфилоэрэм изы пычыгъо джи тыкIэдэлукIын:

...Оры сиунэр, джэнэтым фэд,

Оры сидахэр, сикIэсэ дэд.

Сыусэмэ, оры сэ сиорэд,

Орэд кьэсэлэмэ, ащи ухэт.

Ауштэу щымытмэ,

Сыгу ымыдэн,

Шьыпкъэр осэлэ: дэогъу

Сыдигъуи сыпфэмышхын,

Сыулэжыгъэшъ, гум уимыкIын!

Хьэрыр кысфакIомэ, усигушлуагъу.

Тихьэри, тикъини зэдэтэлэт,

Тызэгъопчынэу титлуи щымыт.

Шу усэлъэгъу, О, си Хэгъэгъу!

МАМАРЫКЪО Нуриет.

Искусствэр — тибайныгъ

Жьогъожьыехэр кьытфэшлэтых

Дунэе фестиваль-зэнэкоькоу «Адыгеим ижьогъожьыехэр» мэкьюогум и 8 – 11-м Мыекьюапэ щыклошт. Я Х-рэ юбилей зэхахьэр гэшлэгъон дэдэ хьуцтэу зэхэщаклохэм алытэ.

Урысыем культурэмкӀэ и Министрствэ, Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ и Министерствэ, республикэм лъэпкъ культурэмкӀэ и Гупчэ федеральнэ программэр агъэцӀкӀэзэ, лӀфтхьабзэр зэхӀащэ. 2014 – 2020-рэ ильӀсхэм ателытӀгъэ кӀэралыгъо лӀфыгъоу культурэм хӀхьоньгъэ егъэшлӀгъэным ехьылӀагъэр щыӀэныгъэм щыпхьращызэ, фестивалым зырагъэушӀомбгъу.

Республикэм лъэпкъ культурэмкӀэ и Гупчэ ипашӀу Бадые Къэ-

пӀан кӀызэрэтилуагъэу, сенау-щыгъэ зыхӀлӀ кӀэлӀцӀыкӀлӀхэр, ныбжьыкӀлӀхэр кӀыхӀгъэщыгъэн-хэмкӀэ, лӀпылӀгъу ятыгъэнымкӀэ фестивалым имӀхьанӀ хӀпшыкӀлӀу зыкӀилӀэтыгъ. Краснодар краим, Волгоград, Астрахань, Ростов хӀкӀхэм, Къалмыкым, КъэбэртӀе-БӀалькӀарым, лӀкӀыб кӀэралыгъохӀу Тыркуем, Германием, МолдовӀем, Румынием, нӀмыкӀхэм кӀарыкӀыхӀэрэм фестивалыр кӀагъӀдахӀ, хагъэунӀфыкӀырӀэ чӀыплӀхэр кӀыщыдахыгъ.

2018-рэ ильӀэсӀр шлушӀэным, гуфаклохэм я ИльӀс. Адыгэ Республикэм культурэмкӀэ иминистрӀэ игуадзӀу, Урысыем, Адыгеим, Ингушетием культурэмкӀэ язалуженнӀ лӀфышӀлӀу ШъуауцӀӀэкоу АминӀт тыщигъӀгъозагъ Афганистан, Гвинее, Германием, Камерун, Монголием, Казахстан, Туркумением, нӀмыкӀхэм яныбжьыкӀлӀхэр фестивалым чанӀу зӀрӀхӀлӀэжӀыцтхэр. ЯкультурӀэ кӀызӀ-

фалотӀцт, яшӀэныгъэ хагъӀхьоньмкӀэ лӀпылӀгъу зӀфӀхьужьыцтх.

ИльӀэси 6 — 22-рӀэ зыныбжьхӀэр фестивалым щызӀнӀэкоькӀуцтх. НӀбгырӀэ 400 фӀдиз кӀӀклонӀу зэхӀэщаклохэм кӀыталуагъ. ОрӀд кӀалошт, кӀӀшӀоцтх, музыкальнӀэ лӀмӀ-псымӀхэмкӀэ произведениехэр кӀырагъӀлоцтх, усӀхэм кӀяджӀыцтх.

Журналистхэм апае пресс-зӀлӀкӀхэр зэхӀэщыцтх. Музейхэр, Адыгэ Республикэм ичӀыплӀэ дахӀхэр фестивалым хӀлажӀӀхӀэрэм арагъӀлӀгъуцтх, тилӀӀкӀ шӀн-хабзӀхэр, Адыгеим итарихӀ кӀафалотӀцтх, цӀыф гъӀшӀлӀгъонхэм алуагъӀкӀыцтх.

«Адыгеим ижьогъожьыехэр» фестиваль гъӀшӀлӀгъонӀу щыт. КӀэралыгъохэм, Урысыем ишӀолырхэм ялыкӀлохэр щызӀлӀкӀхӀэзӀ, плуныгъэ мӀхьанӀу илӀр лӀфыгъо шӀхьӀлӀхэм ахалытӀ. Фестивалым щытхьуцӀлӀхэр кӀыщыдзыыхыгъэхэм ащыщхэр Мо-

сква, Санкт-Петербург, Германием, фӀшӀхьафхэм ащӀеджӀх, артист цӀрыло хьугъх.

КъэбэртӀе-БӀалькӀарым щӀаплӀгъӀ АпӀнӀс Астемир Адыгэ Республикэм изаслуженнӀ артист, ансамблӀу «МыекьюапӀ инӀфылӀӀхэм» иньбджӀгъушӀу. Урысыем ителеканалӀу «Жьуагъом» изӀнӀэкоькӀу А. АпӀнасӀр зыхӀт купым апӀрӀэ чӀыплӀр кӀыщыдихыгъ. МыекьюапӀэ икӀлӀӀеджаклоу, орӀдылоу КьулӀэ Альберт джырӀблагъӀ ДунӀе фестивалым шлухьафтын шӀхьӀлӀу Гран-прир кӀыщыфагъӀшӀошагъ.

Адыгэ Республикэм и КӀэралыгъо филармоние щыклошт фестиваль-зӀнӀэкоькоу «Адыгеим ижьогъожьыехэм» сенауыгъэ зыхӀлӀ нӀбгыриплӀ пчӀагъӀ щызӀлӀкӀыцт, ахӀми цӀрыло хьуцтхэр кӀахӀкӀыцтх.

ЗэхӀэщаклохэм, фестивалым щызӀнӀэкоькӀуцтхэм шлоу щылӀр кӀадӀхьунӀу афӀтӀло.

КӀэлӀцӀыкӀлӀхэм я ДунӀе мафӀ фӀгъӀхьыгъ

НасыпышлӀ хьунхӀу афӀлуагъ

МыекьюапӀэ иадминистрация физкультурэмкӀэ ыкӀи спортымкӀэ и Комитет художественнӀ гимнастикэмкӀэ зӀнӀэкоькӀу зӀхищӀагъ. ИльӀэси 4 зыныбжьхэм кӀащыублагъӀу кӀалӀм щыц кӀэлӀцӀыкӀлӀхэр апӀрӀэ чӀыплӀхэм афӀбӀнагъӀх.

Республикэм испорт УнӀшхоу Кобл ЯкьубӀэ ыцӀэ зыхьырӀэм ялӀпӀлӀсӀэныгъэ кӀыщызыгъӀлӀгъуагъӀхэмкӀэ апӀрӀэ чӀыплӀхэр кӀыдзыыхыгъэхэм шьуащытӀгъӀгъуазӀ. ТамилӀа Цаловар, ПлӀтыкӀо ДанӀэ, Ева СильченкӀэр, ШьуаджӀэ ЛейлӀэ, Кьош АминӀэ, Светлана БосенкӀэр, София Новиковар, Анастасия Смирновар анахьыкӀлӀхэм ащыщыгъ.

Елизавета ГолдынӀук, София Зоринар, Анастасия Червяковар, МамыжӀ НинӀэ, Милена Капковар, Изабелла ГубенкӀэр, Сихьу ДанӀэ, Милана Матевосян, Анна Алексеевар, Карина СильченкӀэр, Арина Стрих кӀахӀэщыгъэхэм

ащыщыгъ. Валерия Силуковам спортымкӀэ апӀрӀэ разряд илӀ, Алина Симаевар спортым имастер хьунымкӀэ кандидат.

Республикэм и Парламент и депутатӀу Владимир Овчинниковыр, физкультурэмкӀэ ыкӀи спортымкӀэ МыекьюапӀэ иадминистрация и Комитет ипашӀу Дмитрий Щербаневыр, нӀмыкӀхӀэри хагъэунӀфыкӀырӀэ чӀыплӀхэр кӀыдзыыхыгъэхэм афӀгъушлуагъӀх. КӀэлӀцӀыкӀлӀхэм я ДунӀе мафӀ ехьулӀу зэхӀэщӀгъэ зӀнӀэкоькӀур гъӀшӀлӀгъон хьугъӀу алытагъ, мамырӀу псӀеунхӀу, насыпышлӀ хьунхӀу спортым пыщагъӀхэм афӀлуагъ.

СурӀтыр зӀнӀэкоькӀу кӀыщытетхыгъ.

КъӀзӀэкъ культурэм ифестиваль

МыекьюопӀэ районым щыклошт

КъӀзӀэкъ культурэм ия 27-рӀэ фестиваль мэкьюогум и 2 – 4-м МыекьюопӀэ районым щыклошт. Адыгеим имызакӀоу, Урысыем ишӀолырхэм ятворческӀэ купхэр зэхӀхьӀм хӀлӀэжӀыцтх.

Адыгеир Краснодар краим кӀыхьыкӀыжы республикӀэ хьугъӀу мӀэпсӀу. Ащ кӀыщыублагъӀу къӀзӀэкъ культурэм ифестивальхэр МыекьюопӀэ районым щызӀхӀащӀх. КӀэлӀцӀыкӀлӀхэр, зыныбжь икьугъӀхэр куп зӀфӀшӀхьафхэм ахӀтхӀу орӀдхэр кӀалох, кӀӀшӀоцтх, ижьырӀэ тхыпхӀӀхэр, лӀмӀ-псымӀхэр кӀагъӀлагъох.

Мэкьюогум и 2-м пчӀэдыжым

сыхьатыр 10-м фестивалыр псӀеулӀу ТульскӀэм игъӀкӀлотыгъӀу кӀыщызӀлуахыцт. ЗӀнӀэкоькӀухэр мафӀм сыхьатыр 11-м рагъӀжӀыцтх, лӀнӀэ хьураер сыхьатыр 12-м аублӀцт.

КӀэлӀцӀыкӀлӀу купхэр мэкьюогум и 3-м зӀнӀэкоькӀуцтх. Пщына-охэм, орӀдылохэм, нӀмыкӀхэм ясенауыгъӀу уасӀэ фашыцт. Фестивалым имафӀхэм зеклохэр

зэхӀэщыцтх, МыекьюопӀэ районым ичӀыплӀэ дахӀхэр хьакӀлӀхэм арагъӀлӀгъуцтх.

МыекьюапӀэ икьӀзӀэкъыдзӀэхэм япашӀу Александр Даниловым кӀызэрэтилуагъӀу, искусствӀэм пыщагъӀхэр зӀрӀзӀнӀэкоькӀуцтхэм даклоу, нӀлуасӀэ зӀфӀхьужьыцтх, культурэм ыкӀи лъӀпкъ шӀӀжым

зыкӀягъӀӀэтыгъэнымкӀэ ялӀофшакӀлӀ кӀызӀфалотӀцт.

Мэкьюогум и 3-м пчыхьӀм сыхьатыр 5-м МыекьюопӀэ районым иадминистрация зычӀӀт унӀм дӀжӀ фестивальр щызӀфашыжыцт, щытхьуцӀлӀхэр кӀыдзыыхыгъэхэм шлухьафтынхэр ара-тыжыщыцтх.

НӀкӀлубгъор зыгъӀхьазырыгъӀр ЕмтӀылӀ Нурбый.

ЗӀхьыщӀагъӀр ыкӀи кӀыдзы-гъӀкӀырӀр:

Адыгэ Республикэм лъӀпкъ лӀофхэмкӀэ, лӀкӀыб кӀэралхэм ащы-псӀурӀэ тилӀӀпкъӀ-гъуэхэм адырӀлӀэ зӀпхы-ныгъӀхэмкӀэ ыкӀи кӀӀбар жьугъӀм иамалхэмкӀэ и Комитет
Адресыр:
ур. КрестьянскӀэр, 236

Редакциер зыд-щылӀр:

385000,
кь. МыекьюапӀэ,
ур. ПервомайскӀэр,
197.

Телефонхэр:

приемнӀр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм кьӀаихьырӀр А4-кӀлӀ заджӀхӀэр тхьапӀхӀу зипчӀагъӀкӀэ 5-м емыхьухӀэрӀр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рӀэ дӀлӀгъу, шрифтыр 12-м нахӀ цӀыкӀунӀу щытӀп. Мы шапхьӀхэм адимыштӀрӀэ тхыгъӀхэр редакцием зӀкӀегъӀкӀожьых.
E-mail: adyvoice@mail.ru

ЗыщаушыхьатыгъӀр:

Урысые Федерацием хӀутын лӀофхэмкӀэ, теле-радиокъӀэтын-хэмкӀэ ыкӀи зӀлгы-лӀсыкӀлӀ амалхэмкӀэ и МинистерствӀэ и ТӀмыр-Кавказ чӀыплӀэ гъӀлоры-шлӀпӀ, зӀраушыхьатыгъӀэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

ЗыщыхауырӀр

ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. МыекьюапӀэ,
ур. ПионерскӀэр,
268

ЗӀкӀмкӀи

пчӀагъӀр

4675

Индексхэр

52161

52162

Зак. 1055

ХӀутынӀм узщы-кӀӀтхӀнӀу щыт уахьтӀр

Сыхьатыр

18.00

ЗыщыкӀӀтхӀгъӀхӀэ

уахьтӀр

Сыхьатыр

18.00

Редактор

шӀхьӀлӀр

ДӀрбӀ Т. И.

Редактор шӀхьӀлӀм

игуадзӀр

МӀшлӀкӀо

С. А.

ПшгъӀдӀкӀыжь
зыхьырӀэ секретарыр

ХьурмӀ

Хь. Хь.